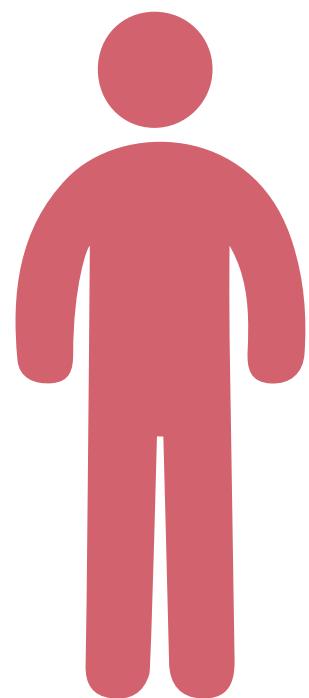
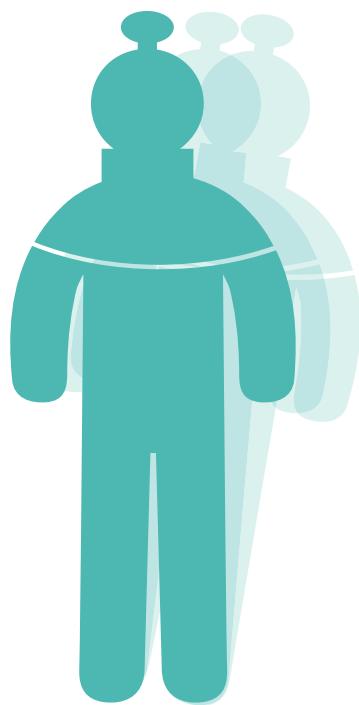
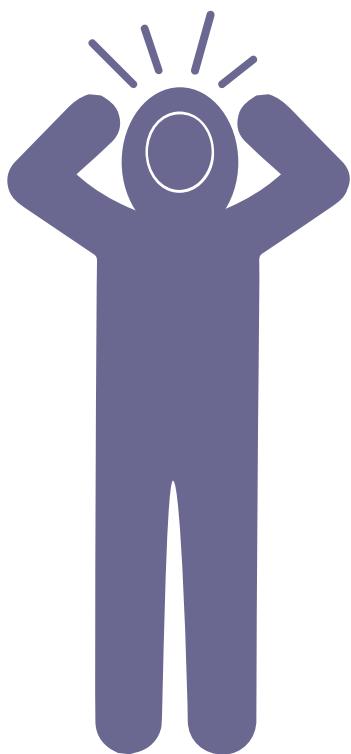
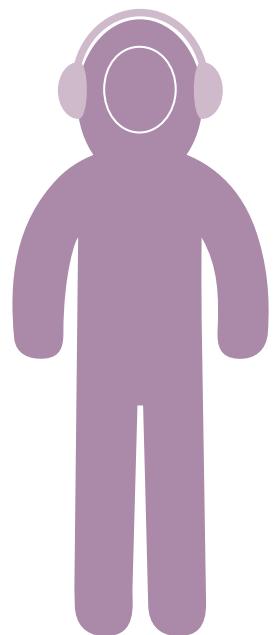
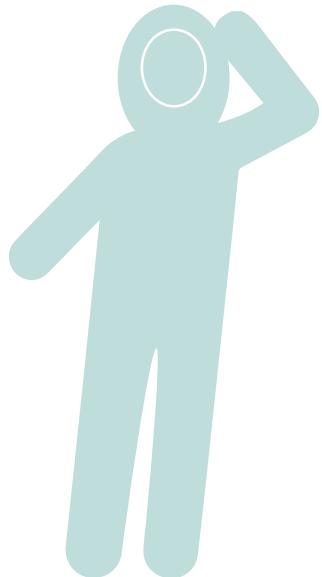

TAMANUT INISSAQARTITSINEQ

UKIUMOORTUMIK NALUNAARUT 2022

KOLOFONI

Saqqumersitsisoq : Tilioq 2023

Allaaserinnittooq aaqqissuisorlu : Drude Daverkosen,
Anna Ida Hallgaard Jonsson og Anja Hynne Nielsen

Assit: Tilioq

Nutserisoq : Athena Mathæussen

Ilusisilersuisoq: irisager.gl

IMARISAA

Siulequt	4
Ukioq qaangiuttoq	6
Maannakkut suliat pillugit inuit innarluutillit pillugit isumaqtigisummit isiginniffiit	8
Aktiviteter	12
'Leave no one behind'-imit politikkikkut innersuussutit . .	19
Innuttaasut saaffiginnissutaat	20
Tiliutut tapersersuisut.	24
Aningaasaliisunut suleqatigisartakkanullu qujanaqe . . .	25

Siulequt

Asasara atuartoq – asasakka Inatsisartunut Naalakkersuisu-nnullu ilaasortat, asasakka inuaqatigiit, asasakka tamassi,

Tiliup 2022-mut ukiumoortumik nalunaarutaanut tikilluarit. Siullermik politikerinut, innarluutillit peqatigiiffiinut, inunnut innarluutilinnut, taakkununngalaqtaasunut kiisalu suleqatigisartakkanut, tatiginnitumik akuersortumillu naapissimasannut, Tiliup sulinitsinni aalajangii-sooqataasimasunut tamanut qujangaarpunga. Taamatuttaaq tusagassiorfinnut suliassaqaqfimmut ukkatarinnissi-manerannut kiisalu, ajorlauartumik arlalitsigut suliani ilu-ingersunartorujussuarni inuaqatigiinni nakkutiginnittutut pingaarutilimmik inissisimanerannut qujarusuppongaa.

Ivaaraq pillugu suliaq aliatsannangaartuuvoq kiisalu aaqqissuussaanermi sumiginnaaneq pillugu ersarissumik sumiginnaasoqneranik takussutissiilluni. Akuersaagasaanngilluinnarpoq, inuit innarluutillit nakuusernermut atornerluinermullu naammaginartumik illersorneqanginnerat. Inuit pisinnaatitaaffi tunngaviunerpaat unoq-qutippagut, tamanna aamma ajornartorsiutit tunngaviuluinnartut assingusut allat iluarsinngikkutsigu. Isiginnittaasiga naapertorlugu, pissutsit tunngaviusut tassaapput ullumikkut inunnut isiginnittaaserput. Tamanna allangan-gortittariaqvapparput. Tamatta assigiimmik naleqarpugut. Tamatta assigiimmik pisinnaatitaaffeqarpugut. Inunnut isiginnittaaseq, ullumikkut pingartumik meeqlanut aamma arnanut innarluutilinnut pinngitsaaliiñermik, tar-nikkut persuttaanermik, persuttaanermik aamma pimma-tiginninnermik akuerinniffusoq sulissutigissavarput. Oqaasinnguiffigissavagut, unitsillugillu. Isumaginninnik-kut aqtsineq, ataasiakkaanut qanigisaanullu ikorneqarnissamut unitsitsikkajuttartoq sapagissinnaasariaqarp-put. Aamma tusaaneqannginnerminni sumiiffit ikorne-qapallassinnaaffii qulakkiissavagut.

Tiliup ukiumoortumik innuttaasut nalunaarutaannik misissuinerisa takutippaat ajornartorsiutit ilungersunartut, aamma sulianik suliaqartarnitta kiisalu psykiatriip aqqis-suussaanerata iluani. Innuttaasut inatsisitigut isuman-naatsuunerat kiisalu peqqinnissamut piginnaangorsaq-qinnissamullu pullaviat ulorianartorsiopoq. Politikkikkut iliuuseqartoqartariaqarpoq. Aaqqiissuteqarnissamut ataatsimut iliuuseqarnissaq, aningaasaliinerit kiisalu politikkikkut sapiissuseqarneq piumassuseqarnerlu piumasa-qaataapput. Aaqqissuussaaneq nukittunerusoq, ajornartorsiutinik annikitsunik allinnginnerini aaqqiiffiusteoq pisariaqartipparput. Inunnut ataasiakkaanut kiisalu inua-

qatigiinnut ataatsimut aalajangiisuussaaq. Qeqqatami su-liap ilaatigut takutippai inatsisitigut isumannaatsuunerup amigaataanerata kiisalu meeqlap ilinniarnissamut pisin-naatitaaffianik qulakkeerinninnginnerup kingunerisai.

2022-mi peqatigiiffinnik suleqateqarneq nukittuumik na-leqartumillu ingerlasimavoq. Paasisanik ilisimasanillu pil-lersitsismalluni. 2022-mi paasitsinsiaalluta angalanitta Sisimiuni, Aasianni, Qasigiannguani, Qeqertarsuarmi, Ilu-lissani, Kangaatsiami, Niaqornaarsummi, Kangaamiuni, Maniitsumi Nuummilu innuttaasunut qaninnerulersippaa-tigut. Siunnersortinnissamut soqtiginninneq, tatiginnineq pisariaqartitsinerlu annertuovoq. Angalaneq aamma atorneqarpoq meeqlat innarluutillit meeqlat atuarfianni atugarisaat pillugit ilisimasanik katersinermut, misissui-nermillu tamatuminnga inernerusut pillugit nalunaarum-mik saqqummiussisoqassaqa.

Tiliup isumasioqatigiissitsinera isummersoqatigiinneralu ilisimasanik nutaanik tunisivoq aqqutinillu nutaanik pil-lersitsilluni. Isummersoqatigiinnermi nunarsuarmi anguniakkat ukkatarineqarnerata erseqqissarpaa, anguniakkat anguneqarsinnaangitsut kikkut tamarmik peqataanngip-pata – Leave No One Behind. Inuit innarluutillit allatulli tamatsitut inuuneqarput – inuaqatigiinni sutigut tamatigut eqqarsaatigineqartussaallutik. Anguniakkat angusinnaa-nissaannut tamanna piumasqaataavoq.

Tilioq maanna sammivinni marlunni sulivoq – maanna aamma siammasissumik suleqatigiinnerit ukkatarilerpa-gut, saaffiginnitarlatalu amerlanerit kivitseqataaniassamata. Isummersoqatigiinneq inuaqatigiinnik, kimilluun-niit qimarratiginnitumik pilersitsinissaq pillugu aaqqiissutinik atajuarsinnaasut aamma aningaasaliinissamut periarfissat pillugit oqaloqatigiinnermik aallartitsifiuovoq. Sammivik taanna piffissami aggersumi ingerlatiinnassa-varput, saqqummiussamilu Leave No One Behind-im i summersoqatigiinnermi innersuussinermit tigulaakkanik katersisoqarpoq.

Namminersorneq taamaallaat atajuarsinnaavoq, kikkut tamarmik peqataatinneqarpata. Akisussaaffik tigussavar-put inuaqatigiinnik, kimilluunniit naqqanut qimatsinngit-sunuk imaluunniit nakkartsinngitumik pilersitsiniarluta. Inuit innarluutillit tappiilliorfigineqannginnissaannik qulakkeerinnitumik politikkikkut iliuuseqartoqarnissa aamma sapiissuseqartoqarnissa, suliassaqaqfii akorn-nanni suleqatigiittooqarnissa kaqsalu iluaqtissanik ani-ngaasaliisoqarnissa pisariaqarpoq.

Ukumi aggersumi iliuusissatut pilersaarummik pingaaru-tilimmik suliaqarnissaq utaqqivoq, tamanna Naalakker-suisut 2022-mi nassuaammini siullertut alloriarfigaa. Pi-nagaaruteqarpoq pappilissami oqaasiinnaannginnissaa. Aningaasanut inatsimmi kiisalu aningaasaliinikkut, naat-sorsuinikkut pingaarnersiueqqinnikkullu ersersinneqarnis-saa. Innuttaasut piginnaasakitsut pisinnaatitaaffimminnik iluatsinngitsumik sorsuuteqannginnissaat qulakkeerniar-lugu piviusumik iliuuseqarnissat pilersaarutaannaanngit-sut pisariaqartippagut. Neriutigaarpot, piviusumik allan-nguisoqassasoq, politikerit peqatigifinnik ilaatisineruneq ukkatarriinnarpassuk, kiisalu minnerungitsumik aningaa-saqarnikkut kivitsinikkut taakkuninnga nukitorsaanerup qulakkeerinniffigissagaat. Matumuuna aningaasaliissutit qaffanneqarnerat 2022-mi akuersissutigineqartoq Tiliup qujamasutigilluinnarmagu oqaatigerusuppara – tusar-naartoqarlunilu iliuuseqartoqarmat. Tamatuma periafis-

saalersippaa maanna Tilioq allattoqarfimmi nukittorsaa-sinnaalermaat kiisalu annertunerusumik suliniutit, aaqqiis-sutit, paasissutissanik ilisimasanillu katersineq, paasissu-tissat misissuinerillu ukkatarinerusinnaalermagit, kiisalu pineqartunut nukittunerulluni oqaaseqartuusinnaalerluni. Aammattaaq periusissiamik nutaamik, 2024-mi naammas-simasussamik suliaqarneq aallartissavarput.

Aammaarlunga 2022-mi piffissaqarfinginninersi, tatigin-ninersi suliniuteqarnersilu qujassutigeqqikkusuppara. Nukittuumik suleqatigiinnitta ingerlatiinnarnissaanut qilanaarpugut.

Asannittumik inuulluaqqusillunga,

Anja Hynne Nielsen
Kalaallit Nunaanni Inuit innarluutillit
pillugit oqaaseqartartoq

Ukioq qaangiuttoq

JANUAR

- Assinik paasitsinsiaaneq 'Inuusuttut Oqariartuutaat' saqqummersinneqarpoq

FEBRUAR

- Ilisimatusarfimmi isumaginninnermik siunnersortinngornianik atuartitsineq

JUNI

- Inuit innarluutillit pillugit oqaaseqartartoq Tarnikkut nappaateqartut ulluannut Nuummi ingerlanneqartumut Akaareqatigiittamit aaqqissuunneqartumut peqataavoq
- Tilioq Oslomi Tullusimaarluni ingerlaaqatigiinnermi peqataavoq inuusuttut Kalaallit Nunaannit, Danmarkimmit Norgemillu peqatigalugit

MARTS

- Tilioq Ilisimatusarfimmi Isumaginninnermik Siunnersortinut ullorititami peqataavoq
- Inuit innarluutillit pillugit oqaaseqartartoq Oslomi Tallinnimilu Inuit Innarluutillit pillugit Isumaqtigiiressutip malinneqarnissaq pillugu isumasioqatigiinnernut Nunani Avannarlerni Ministerit Siunnersuisoqatigiivik aaqqissuunneqartumut peqataavoq
- Tilioq Ombudsmandip ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmik Ikinngummik misissuineranut peqataavoq

AUGUST

- Tilioq aamma ISI Finlandimi Den Udvidet Nordiske Synskongresimi peqataapput
- Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit isumaqtigiiressummit Kalaallit Nunaata malinninera pillugu nalunaarummik Naalakkersuisut saqqummersitsipput

APRIL

- KIIP aamma ADHD Kalaallit Nunaat peqatigalugit inuusuttut isumasioqatigiinnerat.

MAJ

- Innuttaasunut siunnersorti Marita Jessen atorfinitssinneqarpoq
- Tiliup Nuummi ukiumoortumik isumasioqatigiinnera isummersoqatigiinneralut
- Tilioq Festivali 'Live, Laugh Leave no one behind!' Nuummi ingerlanneqarpoq.
- Tiliup allattoqarfia inuit pisinnaatitaaffiinik nakkutilliineq pillugu pikkorissarnermi Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffi pillugit Siunnersuisoqatigiinnit aamma Inuit Pisinnaatitaaffi pillugit Instituttip ingerlataanut peqataavoq

SEPTEMBER

- Nalunaarusiaq 'Leave No One Behind' saqqummiunneqarpoq
- Ivaaraq pillugu suliami inuit innarluutillit pillugit oqaaseqartartoq siullermeertumik qisuariarpoq
- Tilioq sinerissami paasitsinsiaalluni angalavoq

OKTOBER

- 'Tullusimaarneq Nukittunerlu' paasitsinsiaaneq sapaatip akunnera 41-mi saqqummersinneqarpoq
- 'Inuaqtigiiinni peqataasinnaatitaaneq – Innuttaasut 2021-mi saaffigin-nissutaannik nalilersuineq' saqqum-miunneqarpoq

Ivaqqamut suliaq pillugu peqqissutsimut
ataatsimiititaliaq ataatsimeeqatigalugu

NOVEMBER

- 2023-mi aningaasanut inatsimmi Tiliup aningaasaliiffigineqarnera qaffanneqarpoq
- Kajumissuserinngisamik nuuttarnerit pillugit aalajangersimasumik sammis- aqarnermi Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiinnut Inuit innarlutillit pillugit oqaaseqartartoq saqqummiivoq
- Tilioq Qeqqata Kommuniani suliaq pillugu siullermeirluni oqaaseqarpoq

DECEMBER

- FN-ip nunarsuarmi inunnut innarlutilinnut ullorititaa malunnartillugu videonik isiginnaagassiat 'Inummik innarlutilimmik ilisarisimasaqarpit?' saqqummersinneqarput.
- Tilioq nittartagaq neqeroortitsissutigaa. Nittartagaq nutaaq nunani tamalaani tiikkuminartuunermut piumasaqaatinik eaquutsitsissaaq.
- Sulinummik 'Inuk Qitiutillugu – Inatsisit Paasikkit' saqqummersinneqarpoq

Maannakkut suliat pillugit inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiisummit isiginniffiit

2022-mi suliat ataani allassimasut Tiliup malinnaavigis-sallugit peqataaffigissallugillu immikkut ukkatarinikuuai, inuit innarluutillit atugarisaannut pisinnaatitaaffiinullu qulakkeerinninnissamut immikkut attuumassuteqarneri pissutigalugit. Tiliup suliani ilungersorluni peqataanermi-gut, inuit innarluutillit pisinnaatitaaffisa inunni ataasiakaani nunalu tamakkerlugu nukittuunngortinnissaasa qulakkeernissaa sulissutigisimavaa.

Ivaaraq: Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartumi arnap inuuusuttup arlariinnik innarluutillip sulusumit atornerlunneqarnera

Arnaq inuuusuttoq arlariinnik innarluutilik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi namminersorlutik oqartussanit pigineqartumi, Ivaaraq najugaqartoq ulloq 2. september 2022 ernivoq. Sulisut arlaannaataluunniit, erninssaa tikillugu naartusoq ilisimasimanngilaat. Kingornatigut politiit mississuinerisa Ivaqqami sulususimasup eqqartuunneqarnera aalajangiiffigaa qulakkeerlugulu. Arnamut kinguaassiutitigut atornerluisimasutut aamma kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliorsimasutut eqqartuunneqarpoq.

Suliaq tamanna isumakkeerneqarsinnaanngilluinnarpooq kiisalu arnap inuttut pisinnaatitaaffiinik annertuumik qangiineruvoq. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiiit inuit innarluutillit angerlarsimaffittut atorput, tamattalu nammineq angerlarsimaffitsinni toqqissisimanissaq pisariaqartippaput. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissinneqarsi-magaanni, oqartussaasut akisussaaffigaat tunngaviulluin-nartumik toqqissisimanermik qulakkeerinninnissartik. Arnaq inuuusuttoq nammineq angerlarsimaffimmini kinguaassiutitigut kannguttaatsuliorfigineqarsimavoq – immaqalu arlaleriarluni kinguaassiuutitigut kannguttaatsuliorfigineqarsimalluni. Pinngitsaalineqarluni atoqateqann-ginnermi siornatigut, nalaani kiisalu kingorna systemimit sumiginnarneqarsimavoq. Suliaq una immikkoortuni arlalinni sumiginnaanernik kukkunernillu ulikkaarpooq. Iliuussat tamarmik, Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip isumaqatigiissutaani artikel 16 naapertorlugu arnamik illersuisuussaagaluit, peqanngillat. Inatsisit, allaffisornerup, nakkutilliinerup imaluunniit sulisut kannguttaatsulorneq pinngitoortissimanngilaat; qulakkeersimanngilaat naartunerup ersistaasa paasineqarneri, nalunaarsorneqarneri imaluunniit iliuuseqarfingeqarnissaralua.

Tamatuma saniatigut Tiliup misigaa ikuigasuarnermik sulissutiginninneq arriillunilu amigaateqarsimasoq. Matumanii eqqarsaatigineqarpoq pingaartumik arnaq aammali ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi najugaqartut allat kingunerlutsinsinermut katsorsarneqarnissamut, illersui-soqarnissamut assigisaannillu pissarsinissaasa qulakkeerneqarnissaa. Anaanaasup kissaataa eqqarsaatiginagu arnaq paaqqinnittarfimmut, atornerluinerup sumiiffigiguna-gaanut, inisseqqinnejqarpoq, pinerluttup paasineqanngin-nerani naapeqqinissaanut aarlerinaateqartumik.

Tiliup suliaq qanimut malinnaaffiginikuua, taamaattumillu 2022-mi sulissutigisimallugu, inunnik innarluutilinik kannguttaatsuliornernut assingusunut illersuiniarluni iliuutsinik qulakkeerinninnissaq. Silineq 2023-mi ingerlateqqinnejqarpoq, suliniutillu tulliuttut imaralugit:

Tilioq Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pil-lugit Siunnersuisoqatigiit, MIO aamma Inuit Pisin-naatitaaffii pillugit Instituti peqatigalugit inner-suussutiginkuua, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inuit inissinneqarsimut isumannaatsuune-rannik kiisalu innarligassaannginnerannik qulakke-erinnittunik, ingerlariaatsinik suleriutsinillu qulakkeerinnittoqassasoq. Sulisusanik ilinniagaqarsi-masunik sulilersitsiniaanermik ajornartorsiutip ili-simaneqarluartup, maanna pingaarnerulersippaa, suleriaatsinik kiisalu kulturimik ineqartut toqqissi-simanerannik, innarligassaannginnerannik aamma atugarissaarnerannik ukkatarinnittumik qulakke-erinninnissaq.

Tiliup oqartussaasunut innersuussutiginkuua er-sarissumik akisussaaffimmik tigusisoqarnissaa kiisalu suliniutinik pisariaqartunik, inuit innarluutillit iluanaarniarfigineqarnissamut, annersarne-qannginnissamut atornerlugaanissamullu illersui-susanik qulakkeerinnittunik aallartisaasoqass-asooq. Kiisalu suliani qanigisaasut sumiginnarne-qarneri, angajoqqaat aamma qanigisaasut pisin-naatitaaffii tapersorsorneqarnissamullu periarfis-saat oqartussaasut erseqqissassagaat.

Inuit innarluutillilit pillugit oqaaseqartartoq 2022-mi politiikerinik amerlasuunik ataatsimeeqateqarpooq. Uani Folketingimi ilaasortaq Aaja Chemnitz Larsen, Sisimiuni Tilioq pulaaraa naapippaa

- Tiliup Meeqanut, Inuuusuttunut llaqtariinnullu Naalakkersuisoq ataatsimeeqatigisarpaa, arnallu inuttut sumiginnagaanerujussua uparuarsimallugu.
- Tiliup Meeqanut, Inuuusuttunut llaqtariinnullu Naalakkersuisoqarfik aamma Isumaginninnermik Aqutsisoqarfik ingerlaavartumik oqaloqatigisarpai, arnamullu kiisalu lvaqqami najugaqartunut kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inuit innarluutillit najugarisaanni sinaakkutinik pitsaanerusunik pilersitsinissaq pillugu suliniutinik pisariaqartunik siunnersuineq ingerlallugu.
- Meeqanut, Inuuusuttunut llaqtariinnullu Naalakkersuisoqarfik kiisalu Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik inunnik innarluutillinnik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni namminersorlutik oqartussanit pigineqartuni ineqartunut kinguaassiutitigut atornerluinerup pinaveersaartinnissaa pillugu suliniutiminnik nassuaassasut Tiliup qinnuigai. Tiliup taanna tigunngilaa.
- Suliaq inuit pisinnaatitaaffiinik unioqqutitsiffiuneranik eqummaffiginninnissaq qulakkeerniarlugu Tilioq tusagassiuutinut nalunaarutinik saqqummersitsisarpooq.
- Tiliup lvaqqami najugaqartut angajoqqaavi ingerlaavartumik attavigisarpai, matuma ataani arnap pinerliivigineqartup arnaa.
- Tilioq Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffi pillugit Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit Pisinnaatitaaffi pillugit Institutti peqatigalugit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni aamma najugaqarfinni kinguaassiutitigut nakuusernermik atornerluinermillu pinaveersaartitsineq pillugu saqqummersitamik suliaqarnikuuoq. Saqqummersitaq 2023-mi saqqummissaaq.

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip isumaqatigiissutaa

Artikeli 7 – Meeqqat innarluutillit

1.Naalagaaffiit peqataasut suliniutissanik pisariaqartinneqartunik tamanik aalajan-giissapput, meeqqat innarluutillit tamakkisumik inuit pisinnaatitaaffiinik aamma kiffaanngissuseqarnermi tunngaviusumik pisinnaatitaaffiinik meeqqat allat assigalugit atuisinnaanerannik qulakkeerisussanik.

2.Meeqqat innarluutillit pillugit suliniutissani tamanik meeqqamut iluaqutaasussaq saliutinneqassaaq.

3.Naalagaaffiit peqataasut qulakkiissavaat meeqqat pissutsini imminerminnut tunngasuni tamanik meeqqat allat assigalugit killiligaangitsumik isummaminnik saqqumiisinhaanerat, tassami meeqqat ukiuinut inerissimassusiannullu naleqquttumik isumaat naleqquttumik tusaaniarneqartussaammaata aammalu qulakkiigassaralugu meeqqap innarluuteqarnerannut-ukiunillu naleqquttumik ikiorneqarnissaminut pisinnaatitaaffiata taassuma piviusunngortinnejarnissaa.

Ukiorpassuarni meeraq innarluutilik pillugu qisuarialtoqarneq ajornera pillugu Ombudsmandip Qeqqata Kommunianik isornartorsiuinera

November 2022-mi Ombudsmandip Qeqqata Kommunia ukiut pingasut sinnerlugit meeraq pillugu nalunaarutigin-nittarnernut iliuuseqarsimannginneranut sakkortuumik isornartorsiorpaa. Ombudsmandi naapertorlugu meeraq pillugu kommuni nalunaarutinik arfineq-pingasunik tigusimavoq. Nalunaarutiginninnermi siullermi meeraq quilingiluanik ukioqarpoq, kommunillu qaqugukkulluunniit

aalajangiutinngilaa isumaginninnermi misissuinermik suliaqassalluni. Misissuinnginneq tapersersuinnginnerlu meeqqamat qanoq-inneranut sakkortuumik ingerlaavartumik ajorseriarsimaneranik kinguneqarpoq. Ikiuinnginneq annertuumik meeqqap innarluuteqarneranut ajorse-riartitsisimavoq, tamatumalu kingorna ikiorneqarnissaq ajornarerujussuanngorsimalluni.

Suliaq Ombudsmandeqarfimmit isumaginninnermut inatsisnik suliassaqarfimmi, ukiorpassuarni takusimasaanni ilungersunarnerpaat ilaattut nalilerneqarpoq. Tamanna Tiliup meeqqamik aammali anaanaasumik annertuumik

Inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit FN-ip isumaqatigiissutaa

Artikeli 16 – Iluanaarniarfigineqannginnissamut, annersarneqannginnissamut aamma atorner-lunneqannginnissamut kiffaanngissuseqarneq

1. Nunat peqataasut inatsisinut tunngasutigut, allaf-fissornikkut, isumaginninnikkut, ilinniagaqarnissamut iliuutsitigullu allatigut naleqquttunik aalajangiissapput, inunnik innarluutilinnik angerlarsimaffimi angerlarsimaffiulluunniit avataani iluanaarniutiginninnernik tamanik, annersarneqarnermut atornerlunneqarnermullu, ilanngullugu suaassuseq, akiuiniarnermut illersuisussamik.

2. Aammattaaq nunat peqataasut iluanaarutiginninniarnerit tamarmik, annersaanerit aamma atornerlunerit pinaveersaartinneqarnissaannut iliuusissanik naleqquttunik aalajangersassapput, ilaatigut qulakkeerlugit suaassutsimut ukioqqortussutsimullu naleqquttumik ikiuinissaq, inunnik innarluutillit ilaquaasa paarsisaasalu ikiorneqarnissaat, ilanngullugit qanoq iliornikkut iluanaarniutiginninneq, annersaaneq aamma atornerluineq pinngitsoortinnejqarsinnaanersut, paasineqarsinnaanersut aamma nalunaarutigineqarsinnaanersut pillugit paasissutissanik pissarsinkut ilinniartitsinikkullu. Naalagaaffiit peqataasut qulakkiisavaat, illersuinissamut iliuusissat qanoq ukioqarnermut- suaassutsimut aamma innarluutigisamut naleqquttuunissaq

3. Iluanaarutiginninniarnerit, annersaanerit aamma atornerlunerit qanorluunniit ittuugaluartut pinaveersaartsissutiginissaat siunertalarugu naalagaaffiit

peqataasut qulakkiisavaat neqeroorutit aamma aaqqissuussinerit inunnut innarluutilinnut naatsorsuussat tamarmik oqartussanik arlaannaanulluunniit qilersugaangnitsunik sunniuteqarluartumik misissorneqartarnissaat.

4. Naalagaaffiit peqataasut iliuusissanik naleqquttunik tamanik aalajangiissapput inuit innarluutillit, taakkujagajuttut qanorluunniit ilusilimmik iluanaarniutigineqartut, annersarneqartartut imalluunniit atornerlunneqartartut, timikkut, tamakkiisumik aamma tarnikkut ajorunnaarsitsiniarneranni, piginnaanngorsaq-qinermi aamma inuaqatigiinni inooqataaleqqinnissamut sungiussaanerni, siuarsaanermut atugassanik, ilanngullugit illersuiniarnermi iliuusissat pissarsiarineqarneri. Taamatut ajorunnaarsitsiniarneq aamma inuaqatigiinni inooqataaleqqinnissamut sulineq ingerlanneqassaaq avatangiisini ataasiakkaat peqqissiannik, atugarissaarnerannik, imminut ataqqinerannik, ataqqinassuseqarnerannik aamma imminut aalajangersinnaanerannik annertusaasuni, aammalu isiginarneqarsimassallutik suaassutsimi- aamma qanoq ukioqarnermi pisariaqartinnejqartut

5. Naalagaaffiit peqataasut naammassissavaat inatsisit aamma politikkit sunniuteqarluartut, ilanngullugit inatsisit aamma politikkit arnanik meeqqanillu sammisqaartut, qulakkeerumallugu inunnik innarluutilinnik iluanaarniuteqarnerup, annersaanerup aamma atornerlunerup paasineqarnissa, killisiornissa, aammalu tamanna naleqquttuusorinarpas inatsisit-gut malersorneqarnissaq.

2021-mi Tiliup innuttaasunit saaffiginnissutinik misissuinermi innersuussutaa "Inuaqatigiinni peqataasinnaatitaaneq, inatsisitigut illersugaanerup nukittorsarnissaa pillugu:

Naalakkersuisut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik inuit innarluutillit inatsisitigut isumannaatsuunissaanik, isertuaatsumik sorianik ingerlatseriaaseqarnissamik inuillu innarluutillit tapersorsorneqarnissaat pil-lugu Inatsisartut inatsisaata nr. 13-ip 12. juuni 2019-imeersup atuutilersinneqarnissaanik qulakkeerutaa-sunik suliniuteqassapput, ilaatigut ukuninnga:

- Naalakkersuisut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik inuit innarluutillit pingaartumillu meeqqat innar-luutillit pillugit tamakkiisumik ataqtigisaarluak-kamillu suliniuteqarnissamut ingerlatseriaaseqarn-nissaanik qulakkeerissapput pisortaqaqfennik, soor-lu Peqqinnissaqarfimmik, kommunimik, meeqqat atuarfiannik, ilinniarfinnik Majoriamillu suleqatigiis-sitsillutik. Tamanna ilaatigut nappaatigisap innar-luutigisalluunniit suussusianik paasinninnissamut, timigissarnissamut, ikiorseneqarnissamut, suliner-mi isertitassanik annaasanik taarsiissutisinissamut, ikorfartorteqarnissamut ilinniartinneqarnissamullu periarfissaqarluartsinerussaaq.

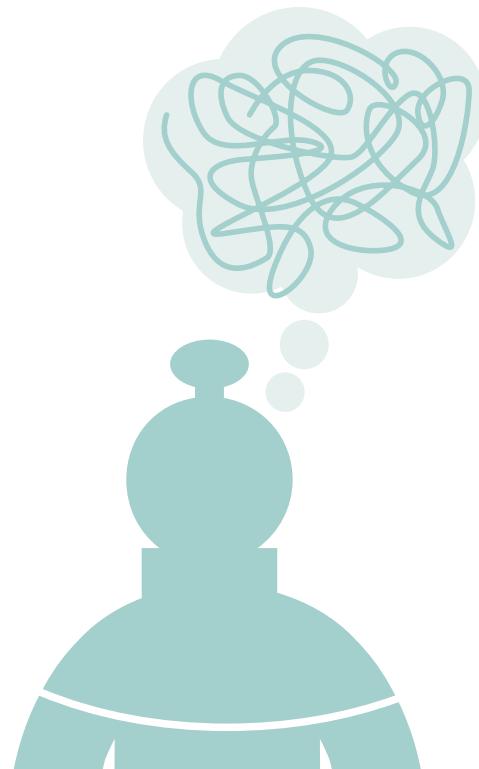
- Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik sorianik inger-latsartsartunik piginnaanngorsaaniarluni qaammatit sisamakkaarlugit masterclassinik ilinniartitsisali-saaq, ilaatigut Isumaginninnermut Maalaaruteqar-tarfimmit Ombudsmandimilluunniit aalajangiussa-nik misissuiffiusunik.
- Kommunit tamarmik paasiuminartunik innuttaasu-nillu pissarsiarineqarsinnaasunik sorianik ingerlatsi-nermut piffissaliisoqartarnissaanik qulakkeerissapp-put, naleqq. § 22 imm. 2.
- Kommunit tamarmik inunnik innarluutilinnik taper-sersuinermut innuttaasunit pissarsiarineqarsinna-a-sunik pitsaassutsimut najoqqtassiaqarnissaanik qulakkeerissapput ukiullu tamaasa taakkuninnga misissueqqittassallutik, naleqq. § 71.
- Kommunit tamarmik sorianik ingerlatsinerit pit-saassusiinik qulakkeerissamut suleriaatsinik paasiuminartunik aalajangersaassapput, tamatu-munnga ilaatigut ilaalluni siunnersuisussaatitaan-nermik allattuisussaatitaanermillu maleruaaneq.

sumiginnaanertut isigaa. Anaanaasoq ikioqqjuartarsima-galuarpoq, imminullu aserorsaataasumik nanertuuserne-qarsimavoq piffissallu ingerlanerani suliunnaartariaqarsi-malluni.

Tiliup Ombudsmandip isornartorsiinera tunngavigalugu suliaq malinnaaffigisimavaa, ajornartorsiutillu annerture-rusut, suliap tamatuma assersuusiugai eqqumaffigil-ers-simallugit.

Inuit Innarluutillit pillugit Oqaaseqartartup innuttaasut 2021-mi Tiliup saaffiginninnernik misissuinera naaper-torlugu, kommunini tamani ajornartorsiut ilungersunar-tuovoq nalinginnaasuullunilu, inuit innarluutillit inatsisiti-gut isumannaatsuunerat aarlerinartorsiortoq. Pingaartumik misissuinerup takutippaa kommunini suliat suliarine-qarnerini annertuumik ajornartorsiuteqartoq, innuttaasut piffissaq eqqorlugu ikiorneqarneq ajornerannik kingune-qartumik. Misissuineruttaaq takutippaa psykiatriimi misis-suinnginneq imaluunniit kingusissukkut misissuineq na-korsaasiisarnerlu innuttaasunut annertuumik kinguner-luuteqartartoq. Tiliup aamma 2022-mi annertuumik paa-sisaqarfingaa nunami meeqqat atuarfianni atuartut atuaru-majunnaartartut isumaginissaannut iluaqtissanik ami-gaateqartut.

Qeqqata Kommuniani suliaq meeqqap kiisalu ilaqtariit ajornartorsiutinik taakkuninnga pingasunik ataatsikkut eqqugaasinnaanerannut ajoraluartumik assersuutaavoq. 2023-mi Tiliup oqartussaasut akisussaasut tamanna pil-lugu eqqaamatinneqaaannarnissaat sulissutigissavaa meeqqanullu innarluutilinnut atugassaritiat pitsaane-rusunik pilersitsillutillu suliapi siusissukkut akuleruttas-sapput.

Aktiviteter

Innutaasunik siunnersuineq aamma innutaasunut ilitsersuineq

Tiliup suliffeqarfiup innutaasunut innarluutilinnut taak-kulu qanigisaannut aqqutissiuussinini pitsangorsassal-lugu sulissutiguaannarpaa. Inuit innarluutillit pillugit oqaaseqartumut Anja Hynne Nielsenimut tamanna su-liassaqarfiuq pingaaruteqartorujussuaq, taamaattumil-lu 2022-mi innutaasunik siunnersuineq immikkut ukkata-rineqarpoq. Ukkatarinnineq tamatuma ilaatigut iner-ne-raa, Tiliup 1. maj isumaginninnermik siunnersuisoq Marita Jessen, Tiliup innutaasunik siunnersuineranik isumagin-nittussaq ineriartortsisussarlu atorfinitssimmagu. Innutaasunik siunnersuinerup Marita Jessenip suliaata saniati-gut, Tilioq marlunnik suliniuteqarnikuuvooq innutaasunik siunnersuinermk immikkut ukkataqarfiusunik.

Sinerissami paasitsinsiaalluni angalaneq

Inuit innarluutillit pillugit oqaaseqartartoq aamma Tiliup innutaasunut siunnersorti ukiassalersoq sinerissami paasitsinsiaallutik angalapput, matumani ilaatigut Sisimiut, Aasiaat, Qasigiannguit, Qeqertarsuaq, Ilulissat, Kangaatsiaq, Niaqornaarsuk aamma Kangaamiut tike-raarpaat. Tiliup angalaneq tamanna atorpaa sinerissami innutaasunut inuttut ataasiakkaatut siunnersuinermk neqeroorfialugit, kiisalu Tiliup aalajangersimasumik siunnersuinermi neqeroorutaanik oqaluttuullugit. Angala-neq aamma meeqqat innarluutillit meeqqat atuarfianni atugarisaat pillugit ilisimasanik katersinermut atorneqar-poq. Misissuinermit tamatumannga inernerit nalunaaru-siamut, 2023-mi saqqummertumut tunngaviliipput.

Inuk Qitiutillugu – Inatsisit Paasikkit

FN-ip nunarsuaq tamakkerlugu inunnut innarluutilinnut ullorititaani 3. decemberimi, suliniutip 'Inuk Qitiutillugu' immikkoortua siulleq saqqummersinneqarpoq. Saqqum-mersitsinerup imaraa digitaliusumik sakkussaasivik, tilioq, gl-imik iserfigineqarsinnaasoq. Sakkussaasivik Tiliup innutaasunik siunnersuinerata nukittorsarnissaanut kiisalu innutaasunut innarluutilinnut inatsisit pillugit ilisimasat aamma naammagittaalliornissamut ilitsersuutinik tikikku-minarsaanermut ilaavoq. Sakkussaasivip ilaatigut imarai suliamik suliaqariaatsit titartakkat, suliassamik isumagin-ninnermut eqqaamassutissat aamma pisortani oqartus-saasoqarfinnut assigiinngitsuut naammagittaalliornissa-mut ilitsersuutit.

Peqatigiiffiit nukittuut aamma inuusuttut innarluutillit sulerusussusillit

Tiliup nunami innarluutillit peqatigiiffiisa suleqatiginis-saat immikkut ukkataraa, taakku unammillernartut ilaasortamik misigisagaat ilisimasaqarfiginerpaammagit. Inuit innarluutillit pillugit suliaqarfiuq iluani allanngui-nernik pitsaasunik pilersitsiniaraanni inuiaqatigiit nukit-tuut pingaaruteqarput. Inuit innarluutillit peqatigiiffiisa pilersinneqarsimasut suleqatiginerisa saniatigut, Tiliup ukkataraa inuusuttut innarluutillit oqariartuutaat kiisalu inuit innarluutillit pillugit politikkimi oqallinnermi kiisalu inuiaqatigiinni peqataanissaasa qulakkeernissaa ukka-taraa.

*Inuuusuttut peqatigiiffianiit, KIIP-im
ilaasortat Tilioq peqatigalugu Disability
Pride-mi Oslo-mi peqataasut*

Inuuusuttunut siulersuisuni ilaasortanut isumasioqatigiissitsineq

Tiliup ukiumoortumik isumasioqatigiinneranut isummer-soqatigiinneranullu atallugu, Tilioq inuit innarluutillit peqatigiiffi siulersuisuni ilaasortanut inuuusuttunut, 35-t ataallugit ukiulinnut isumasioqatigiissitsivoq. Matumanit inuuusuttut arfineq-pingasut peqatigiiffinit tulliuttunit peqataapput KIIP (Kalaallit Inuuusuttut Innarluutillit Peqatigiiffiat), ISI aamma ADHD Kalaallit Nunaat. Isumasioqatigiinnermi peqatigiiffilerinermi siulersuisunilu suliaqerner- mi aaqqissuussaanerit assiginngitsut aamma aqtsineq ukkatarineqarput.

Oslo mi tulluusimaarluni ingerlaaqatigiinneq

Maajimi Tilioq Kalaallit Nunaanni peqatigiiffinit ilaasortat inuuusuttut sisamat peqatigalugit Oslo mi Tulluusimaarluni ingerlaaqatigiinnermut peqataavoq. Kalaallit aallartiat Norgemi Danmarkimilu peqatigiiffinit ilaasortat inuuusuttut peqatigalugit peqataapput. Ingerlaaqatigiinnermut peqataaneq attaveqatigiinnermut sulinummuit ilaavooq, tassani inuuusuttut innarluutillit kalaallit, qallunaat norskillu nunani avannarlerni suleqatigiinnerisa nukittorsarnissaat siunertaalluni. Inuuusuttut Norgemi inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii pillugit akerliussutsimik takutitsinermut peqataanerat attaveqatigiinnermut isumas-

sarsiorluni angalanertut atorneqarpoq. Kalaallit, norskit qallunaallu inuuusuttaasa Danmarkimi aamma Kalaallit Nunaanni tulluusimaarluni ingerlaaqatigittoqarnissaa sulissutiginiarlugu aalajangerpaat.

Inuit innarluutillit peqatigiiffiinik suleqateqarneq

Tiliup 2022-mi Inuit innarluutillit peqatigiiffii akuttoqati-giissunik ataatsimeeqateqartarpooq. Ataatsimiinnerit taakk-ku ilaatigut Tiliup Isumasioqatigiinneranut aamma Isum-mersoqatigiinneranut peqatigiiffii ilangutassaannut tunngasarpoq, peqatigiiffinit attuumassuteqartunik saqqummiussassanik sammisanillu qulakkeerininniarlu- ni. Tiliup aamma peqatigiiffit 'Inuit innarluutillit pillugit Naalagaaffit Peqatigit isumaqatigiissutaata Kalaallit Nunaannit eqquutsinnejarnissaa pillugu nassuaat' tusar- niaassutigineqarnerani akissuteqarnissaq pillugu taper- sensorlugillu suleqatigisimavai.

2022-mi Tilioq peqatigiiffinnik
Nuummi isumasioqatigiissitsine-
ra - peqataasut, Tilioq aamma
saqqummiisoq Jens Wandell

Festival: Live, Laugh, Leave no one behind

Isumasioqatigiinnerup kingorna arfinningornermi Tilioq aamma inuit innarluutillit peqatigiiffii Nuummi innuttaasunut Tiliup festivalertsineranut qaaqqusipput: Live, Laugh, Leave no one behind Katuami. Festivalimi ualikkut nipiilersortoqarpoq, tikikkuminartuuneq ukkataralugu sammisaqartitsisoqarluni, inuit innarluutillit oqaluttuarput, sulisut saqqummiipput kiisalu inuit innarluutillit eqqumiitsuliaannik pisisoqarsinnaalluni. Peqatigiiffiit tamirk festivalimi nerriveqarput, taamaasillutik innuttaasut soqutiginnittut inuit innarluutillit peqatigiiffii pillugit paasisaqarnerusinnaallutik.

Isumasioqatigiinneq aamma isummersoqatigiinnerlu: Leave No One Behind

Tilioq ukiut tamaasa inuit innarluutillit peqatigiiffiinut kiisalu innarluutillit pillugit suliassaqarfipq iluani soqutigisaqartunut isumasioqatigiinnermik isummersoqatigiinnermillu ingerlatsisarpoq. 2022-mi aaqqissuussineq Nuummi ingerlanneqarpoq, tassanilu innarluutillit pillugit suliassaqarfimmi atasinnaasumik ineriertortitsineq ukkatarineqarpoq. Ullut siulliit marluk isumasioqatigitoqarpoq inuit innarluutillit peqatigiiffiinut pigitinneqartumik. Matumanil ilaatigut peqatigiiffiit akornanni suleqatigiinnermik nukittorsaanissaq ukkatarineqarpoq, peqatigiiffilerineq pillugu ilisimasanik kiisalu misilittakkanik avitseqatigiinnikkut. Isumasioqatigiinnermik peqatigiiffiit FN-ip nunarsuarmi anguniagaanik, qanorlu inuit innarluutillit peqatigiiffiattut taakku atorneqarsinnaaneri pillugit suliqaqarput.

Ullut pingajuanni Tiliup isummersoqatigiinnera ingerlanneqarpoq. Ukioq manna isummersoqatigiinnermi qule-

qutaq FN-ip Nunarsuarmi anguniagaanit tiguneqarpoq 'Leave No One Behind'. Isummersoqatigiinnermi nunami tamarmit peqataasut katersuutsinnejqarpit. Peqataasut tassaapput inuit innarluutillit peqatigiiffii aamma kattuffii, suliamic suliaqartut, kommuninit, Inatsisartunit aamma Naalakkersuisunit atorfilitatt kiisalu politikerit. Isummer-soqatigiinneq suliamic suliaqartunit kiisalu inuit innarluutillit peqatigiiffiinit saqqummiinernik imaqarpoq, tassani inuit innarluutillit inuiaqatigiinni naligiinnerusumik inissisimanissaannik qulakkeerininnissamut nutaaliortuni aaqqiissutinik peqataasunut isumassarsiorfiulluni.

Tiliup 2022-mi isummersoqatigiinneranit innersuussutit saqqummiussami 'Leave No One Behind' saqqummersineqarput.

Lisa Nielsen Kalaallit
Nunaanni Tusilartut
peqatigiiffiat Tiliup
'Live, Laugh, Leave No
One Behind festivaa-
lertitsinerani'

Paasisitsiniaaneq

Tiliup sulissutigaa inuit innarluutillit atugarisaat pillugit inuiaqtigiainni ilisimasaqarnerulernissaq aamma inuit innarluutillit pillugit issuaaginnarnerit, paqumigisat, isumallu pigiliutiinnakkat akiorniassallugt. Tilioq taamaaliortarpooq assigiinngitsunik arlalinnik pissuseqarluni. Tilioq Facebookikkut qupperneqarpoq kiisalu nittartagaqarluni, suliffeqarfiup paasitsiniaanerinut pingaaruteqartunik. Tamatumma saniatigut Tilioq tamat oqallinneranni peqataasarpooq, tusagassiorfinnut nalunaarutinik saqqummersitsinkut, tassani innarluutillit pillugit suliassaqarfiup iluani sulanik ingerlasunik Inuit Innarluutillit pillugit Oqaaseqartartoq ukkatarilersitsisarpoq. 2022-mi Tilioq paasitsiniaanernik pingasunik annertuunik saqqummersitsivoq.

"Inummik innarluutilimmik ilisarisimasaqarpit"

Ulloq 3. december FN-ip nunarsuarmi inunnut innarluutilinnut ullorititaa malunnartillugu Tiliup videonik isiginnaagassiat "Inummik innarluutilimmik nalunngisaqarpit" Facebookikkut aamma Tilioq.gl-ikkut saqqummersippai. Paasitsiniaanerit siunertaraat takutinniarlugu, inuit innarluutillit atugarisaasa inuiaqtigiainni inuppassuit eqqortaraat, inuppassuillu inuunerminni innarluutilimmik qanigisaqartartut. Videoni arlalinni politikerit nuimasut inuit innarluutillit, ilisarisimasatik pillugit oqaluttuarput. Taakku inuit pineqartut peqatigiinnut tunniuttaagaat naleqarluinnartut qaqilerpaat. Uagullu inuiaqtigijittut aporfitt qanoq peersinnaanerigut peqatigiinnullu amerlanerusut qanoq peqataalersinnissaanut siunnersuuteqarput.

*Suusi Loritha Ostermann Sugisamiit.
Suusi aamma eqquumiitsulioruuvoq
Tiliullu festivalitsinerani "Live, Laugh,
Leave No One Behind"-imi pinnersaatinik tuniniaavoq*

Sapaatip akunnera 41

- Tullusimaarneq nukittunerlu

Inunnut innarluutilinnut sapaatit akunnerannut 41-mut atatillugu Tiliup internetikkut paasitsiniaaneq saqqummersippaa taallugu 'Tullusimaarneq nukittunerlu'. Paasitsiniaanermi inuusuttut innarluutillit Kalaallit Nunaanit, Danmarkimit aamma Norgemit tullusimaarlutik sassarput oqaluttuarlutik, inuiaqtigijinnut qanoq tunnusaqarsinnaanerlutik. Inuusuttut tamarmik aamma politikerinut kajumissaaruteqarput, pisinnaatitaaffitik qulakeerniarlugit inuiaqtigiainni suut pitsangorsarneqassersut. Paasitsiniaaneq Facebookikkut saqqummersinneqarpoq.

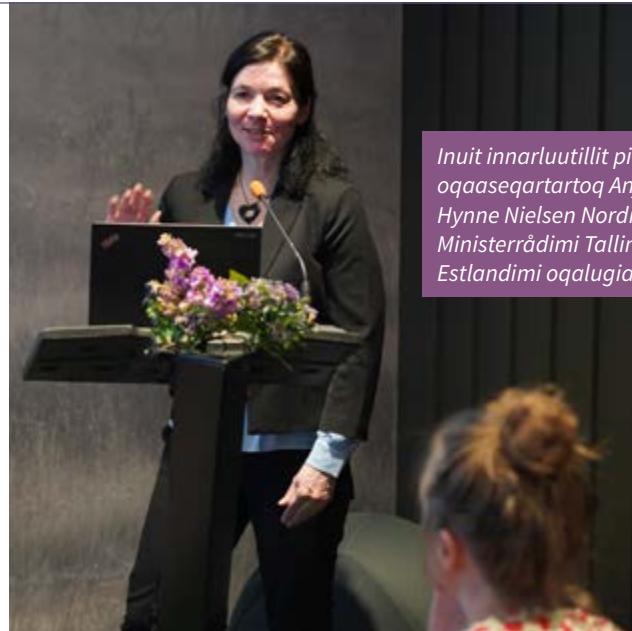

Inuusuttut oqariartuataat

Tiliup januarimi paasitsiniut ‘Inuusuttut Oqariartuataat’ saqqummersippaa. Paasitsiniut Danmarkimi inuusuttut peqatigijifiat SUMH aamma Norgemi inuusuttut peqatigijifiat Unge Funksjonshemmede suleqatigalugit suliarine-qarpoq, peqatigiiffiillu taakku pingasut inuit attaveqati-giittarifiini quppersagaanni saqqummersinneqarpoq. Assi-tigut paasitsiniaanermi inuusuttut innarluutillit oqaaser-talerpaat, pisortani aaqqissuussaaneq naapillugu qanoq innersoq. Paasitsiniaanerup siunertaraa takutissallugu, inuit innarluutillit Nunani avannarlerni tamani pisinnaati-taaffimik eqqortinneqarnissaat pillugu sorsuuteqartut.

Tarnikkut nappaatit ukkataralugit

Tiliup paasitsiniaaneq Akaareqatigiitta ineriaitornera sivisuumik malinnaaffiginkuuua. Paasi-titsiniaanerup suliaq pi-ngaarutilik

Inuit innarluutillit pillugit oqaaseqartartoq Anja Hynne Nielsen Nordisk Ministerrådmi Tallinn, Estlandimi oqalugiaqtoq

qaqilerpaa, kiisalu inuit tarnimikkut nappaatillit pillugit ilisimasanik siammerillunilu isummanillu pigiliutiin-nakkanik annikillisaavoq. Taamaattumik Inuit Innarluutillit pillugit oqaaseqartartup nuannaarutigaa, paasitsi-niaaneq tapersorsorlugu Tarnimikkut nappaateqartut ul-luanni Nuummi Akaareqatigiittap aaqqissuussaanut pe-qataasinjaanini. Tiliup julekortia Bertram Stachip suli-araa. Bertram Akaareqatigiittap paasitsiniaanerani ski-zofrenii pillugu videoliami peqataavoq. Taanna kiisalu paasitsiniaanermit videot allat youtubemi imaluuni-it Akaareqatigiittap aamma Tiliup Facebookiki-mi quppernerini nassaarineqarsinnaapput.

Saqqummersitsinerit

Tiliup suliissaata qitiusut ilagaat inuiaqatigiinni inuit in-
narluutilit pisinnaatitaaffii aamma atugarisaat pillugit ilisi-
masanik annertusaanissaq siammarterinissarlu. 2022-mi
Tilioq saqqummiussanik marlunniq saqqummersitsivoq.

Tiliutus saaffiginnissuseqartartunut naliliinerit 2021

Ukiakkut 2022-mi Tiliup 'Inuiaqatigiinni peqataasinjaatitaaneq – Innuttaasut 2021-mi saaffiginnissutaannik nalilersuineq' saqqummersippaa. Saqqummersitaq innuttaasut saaffiginnissutaannik, 2021-mi Tiliup tigusimasaanik ataatsimut nalilersuineruvoq. Taamaasilluni saqqummer-sitamik innuttaasut innarluutillit unammillernartut ajornartorsiutillu misigisagaat nassuiarneqarput.

Leave no one behind

Saqqummersitaq Tiliup maajimi 2021-mi isummersoqatigiinneq tunngavigalugu pilersinnejqarpooq. Isummersoqatigiinnermi oqallisigineqarpooq, inuaqatigiinnik inissaqartitsisunik atajaartitsisunillu, inuit innarluutillit allat tamaasa naligalugit peqataaffigisinaasaannik qanoq pilersitsisoqarsinnaanersoq. Saqqummersitami isummersoqatigiinnermit innersuussutit sammisat tulliuttu iluinittut katarsorneqarput: Ilinniartitaaneq, ineqarneq & attaveqaqatigiinneq, inuit innarluutillit inuaqatigiinni nukitorsarnerat kiisalu innarluuteqarnermut paasinnittaaseq & inunnut isiginnittaaseq. Saqqummersitsinermi nunarsuar- mi anguniakkat kiisalu innarluutillit pillugit suliassaqarfik atassuserneqarput, inuaqatigiinnik atajaannartitsisunik aningaasaliinkut aamma inuaqatigiinnik, inunnik innarluutilinnik allat tamaasa naligalugit peqataatitsisunik pilersitsisoqarsinnaammat. Innersuussutit kapitalimi politikkut innersuussutini atuarnegarsinnaapput.

Attaveqarfiit aamma suleqatigiinneq

Tiliup sulissutigaa, innarluutit nuna tamakkerlugu kiisalu kommunini politikkikkut ingerlatsinerni attuumassuteqartuni tamani ilaatinneqassasut. Taamaattumik Tiliup pingaartippaa naalakkersuisoqarfii, aqutsisoqarfii aamma kommunit kiisalu soqutigisallit allat nukittuumik suleqatigissallugit attaveqarfingissallugillu. Tiliaoq suleqatigiissitani, siunnersuisoqatigiinni, periusissanut aamma iliuusissatut pilersaarutinut nutaanut tunngatillugu tusarniaanerni ingerlatsinernilu peqataasarpoq. Taamaasilluni Tiliup aamma sulissutigaa, innarluutit suliniutini nutaani tamani eqqarsaatigineqartarnissaat.

Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiit aamma Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Instituti

Inuit Innarluutillit pillugit Oqaaseqartartoq Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunnersuisoqatigiinni aalajangersimasumik ilaasortaavoq. Siunnersuisoqatigiinnut ilaasortatut Anja Hynne Nielsenip ukkataraa, inuit innarluutillit inuit pisinnaatitaaffiini isiginnittaatsini tamani eqqarsaatigineqartarnissaat. Ilaatigut taamaaliorpoq Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Siunner-suisoqatigiit kajumissuserinngisamik nuuttarneq pillugu unnummi sammisaqernerani saqqummiinikkut. Matuman ni erseqqissarpaa, inuit innarluutillit immikkut eqqortumik ikorneqarnissaq pillugu Danmarkimut pinngitsaaliissummik nuuttariaqartutut misigisimasartut.

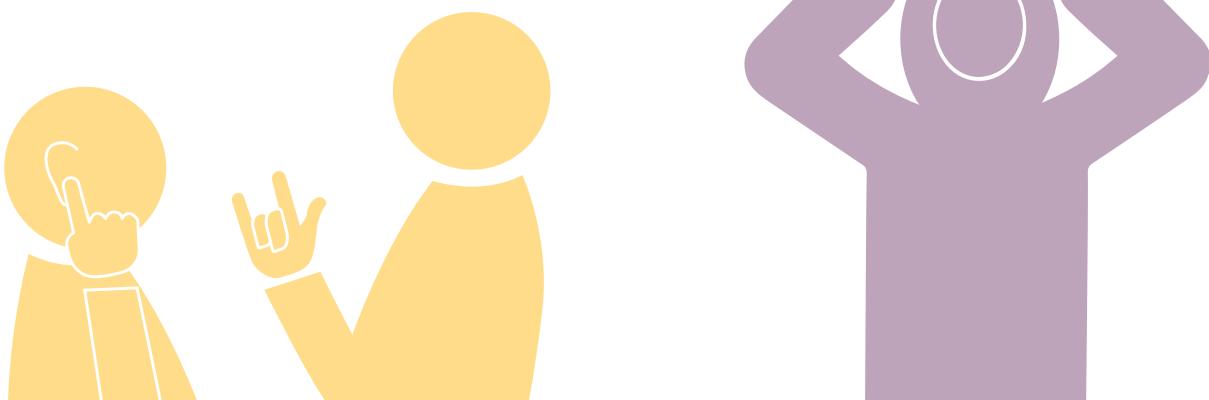
Inuiaqatigiinnik misissuinermi, 2024-mi naammassineqartussami inuit innarluutillit pillugit apeqqutinik ilangngussinissaq pillugu ukiuni arlalinni Tiliup Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Instituti suleqatigaa. Tamanna inuit innarluutillit inuunerme atugarisaat pillugit ilisimasanik paassisutissannillu annertunerusunik qulakteerinninnissamut alloriarneq pingaaruteqarpoq. Suleqatigiinnerup inernerisimavaa, inuiaqatigiinnik misissuinermi inuit innarluutillit pillugit apeqqutinik suliaqartussanik, tunuliaqutaasumik eqimattanik pilersitsisoqarnera. Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Instituti aamma Tiliaoq tunuliaqutaasumi eqimattami tassani ilaapput.

Politikkikkut ingerlatsinerni innarluutinik ilaatisineq

Inuit innarluutillit politikkikkut suliniutini attuumassuteqartuni tamani eqqarsaatigineqarnissaat qulakteerniarlugu Inuit Innarluutillit pillugit oqaaseqartartoq aamma Tiliaoq innarluutillit pillugit suliassaqarfimmi suliffimmi ilisimasaat annertut ingerlateqqissallugit piareersimapput. 2022-mi Tiliaoq suleqatigiissitani aamma isummer-soqatigiinnerni naalakkersuisoqarfimmit aaqqissuunneqartuni, meeqqat atuarfiannut, kiisalu innarluutillit pillugit suliassaqarfip iluani sulisunik ilinniartitseqqinnej aamma pikkorissaasарneq pillugit tunngasuni peqataavoq. Tiliaoq tusarniaanermi akissutinik arlalinnik nassiissnikuuvoq, ilaatigut Naalakkersuisut 'Inuit innarluutillit pillugit Naalagaaffiit Peqatigiit isumaqtigiissutaata Kalaallit Nunaannit eqquutsinnejarnissaat pillugu nassuaat' tusarniaanermi akissuteqarficalugu. Tiliuttaaq nassuaat pillugu naalakkersuisoqarfik arlaleriarluni ataatsimeeqatigaa. Tamatuma saniatigut Inuit Innarluutillit pillugit Oqaaseqartartoq Naalakkersuisut kiisalu politikerit arlallit ataatsimeeqatigisarpai, ilisimasanik annertusaaniarluni kiisalu inuit innarluutillit atugarisaannik annertusaaniarluni.

Ilisimatusarfimmik aamma Issittumi Atugarissa-nermik ilisimatusarfik suleqatigalugit

Tiliup ukiuni arlalinni Ilisimatusarfik suleqatigaa, inuiaqatigiinni aamma ilisimatusarfimmi inuit innarluutillit atugarisaat pillugit ilisimasat annertusarniarlugit. 2022-mi Tiliaoq Ilisimatusarfip Isumaginninnermik Siunnersortit ullo-qartinnerini peqataavoq, tassani Inuit Innarluutillit pillugit Oqaaseqartartoq kiisalu Tiliumi misissuinermi suliaqartoq saqqummiippit. Tamatuma saniatigut Tiliumi sulisut marluk isumaginninnermik siunnersortinngornianik sa-paatip akunnerani atuartitsipput. Atuartitsinermi qitiutineqarput innarluuteqarnermut paasinnittaaseq, pisinnaatitaaffiit kiisalu suliffeqarfefqarfimmut isersinnaaneq.

'Leave no one behind'-imit politikkikkut innersuussutit

Innarluuteqarnermut paasinnittaaseq, paqmigisat isummallu pigiliutiinnakkat pillugit innersuussutit

Tarnikku katsorsaaviit Oqaasileriffik inuillu tarnikku napaatigisamik suussusiannik paasinnissimasut suleqatigalugit tarnikku nappaatinik suussusiliinermi kalaallisut taaguutinik ullutsinnut naleqquttunik ineriertortitsissapput, taaguutit pilersinneqartussat inuiaqtigiiq innarluuteqarnermut su-sassareqatigiinnerannut paasinnittaaseq aallaavigalugu inerisarneqassapput.

Kommunit anguniagaqarlutik pinngitsuugassaangitsumik sulisuminnik pikkorissartsissapput, sammineqassallutik pisinnaatitaaffit, inuit innarluutillit pillugit isumaqtigiissut, naleqassuseq, illugiilluni isummersoqati-giinneq suleqatigiinnerlu, ingammik sulisunut innuttaasunut tunngassuteqartunik sulialinnut.

Pissassarfik tarnikku katsorsaaviit, Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik Peqqinnissaqarfillu suleqatigalugit nappaatinik suussusiliineq innarluuteqarnerlu pillugit paasisutissiutissananik kalaallisut saqqummersitassananik ineriertortitsissaaq.

Inissiat, sanaartukkat attaveqaasersuinerlu pillugit innersuussutit

Pissassarfik najukkanik inunnut ataasiakkaanut naleqqussaanissamut periarfissaqarneranik aammattaaq inatsisaasunik suliamullu immikkut ilisimasalinnik pisariaqartitanut naleqqussaanissaq pillugu qanoq siunnersortis-sarsiortoqarsinnaaneranik paasititsiniaassaaq.

Aqqusinersuarni tamani pisuinnarnut aqqutissaqarnisiaa, aqqusinerni ikaarissani quillilinni pisuonnaallu ikaarfissaanni tappiitsunut isigarsuttunullu kalerrisaaruteqarnissaa kommunit qulakkiissavaat.

Kommunit sanatisisartullu allat illunik tamanut ammasunik sanaartortoqalersinnagu aamma/ imaluunniit sanaaqiisoqalersinnagu inunniq innarluutilinnik isummersoqateqarnikkut innuttaasunik peqataatisisarnissaq qulakkiissavaat.

Ilinniartitaaneq pillugu innersuussutit

Ilinniartitaanermut Naalakkersusoqarfik meeqlanik atuartunik tullissaanik misissuinermit (HBSC) siunissamillu meeqlat specialklasseniittut immikkut eqimattatut atugarissaarnerannik qimaguttarnerannillu misissuisalsaaq paasissutissallu taakku meeqlat specialklasseniingsutsut pillugit paasissutissanut naleqqiullugit.

Kommunit peqqinnissaqarfik suleqatigalugu pitsaassutsmik piumasaqaateqassapput meeqlat inuusuttullu tarnikku nappaataannik paasinianeremi kommunimut saafiginneqqaarnermit paasinianerup aallartinnissaata tungaanut piffissap qanoq sivisutigisup atorneqartarnissaa erseqqissarlugu.

Ilinniartitaanermut, Kultureqarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersusoqarfipu Pisassarfik/imlt. Meeqlanut, Inuusuttunut Ilaqtariinnullu Naalakkersusoqarfik suleqatigalugu immikkut suleqatigiissitat angalasartut meeqlat atuarfianni, inuusuttut ilinniariiini ilinniaqqiffinilu ikorsiissutissat pillugit siunnersuisinnaasut ikorsiissusisinnaasullu pilersissavai.

Inuiaqtigiinni suliniaqataaneq pillugu innersuussutit

Meeqlanut, Inuusuttunut Ilaqtariinnullu Naalakkersusoqarfik inuit innarluutillit pillugit sulianiernerit aaqqissugaasumik allanillu akuliuffigineqanngitsumik ikorsiiffiqeqartarnissaannik qulakkeerissaqq, ikorsiissutit tassainsinnaallutik ataatsimut allattoqarfimmik pilersinsismut aalajangersimasumik aningaasaliisarnerit, peqatigiifit allaffissornikkut piginnaangorsaanikkullu suliaannut ikorsiissutaasinnaasunik.

Inuit innarluutillit peqatigiifit ukiut tamaasa qinnuteqartanginniassammata Tips og Lotto aqqutigalugu aalajangersimasumik aningaasaliiffiqeqartarnissamut periarfissaqassapput.

Kommunit Sunngiffimmi sammisassanut immikkoortortaqrif illoqarfinni inuit innarluutillit pillugit suliniaqtigiinnut attaveqariaannaassapput, ilaqtigut aalajangersimasumik saaffigisassaqartassallutik, kommunit neqeroorutigisartgai, soorlu Majoriaq, isumaginnittoqarfik sunngiffimillu susassaqarfik aqqutigalugit peqatigiifit pillugit ilisi-masanik siammeriumalluni aamma attavissaasumik.

Innuttaasut saaffiginnissutaat

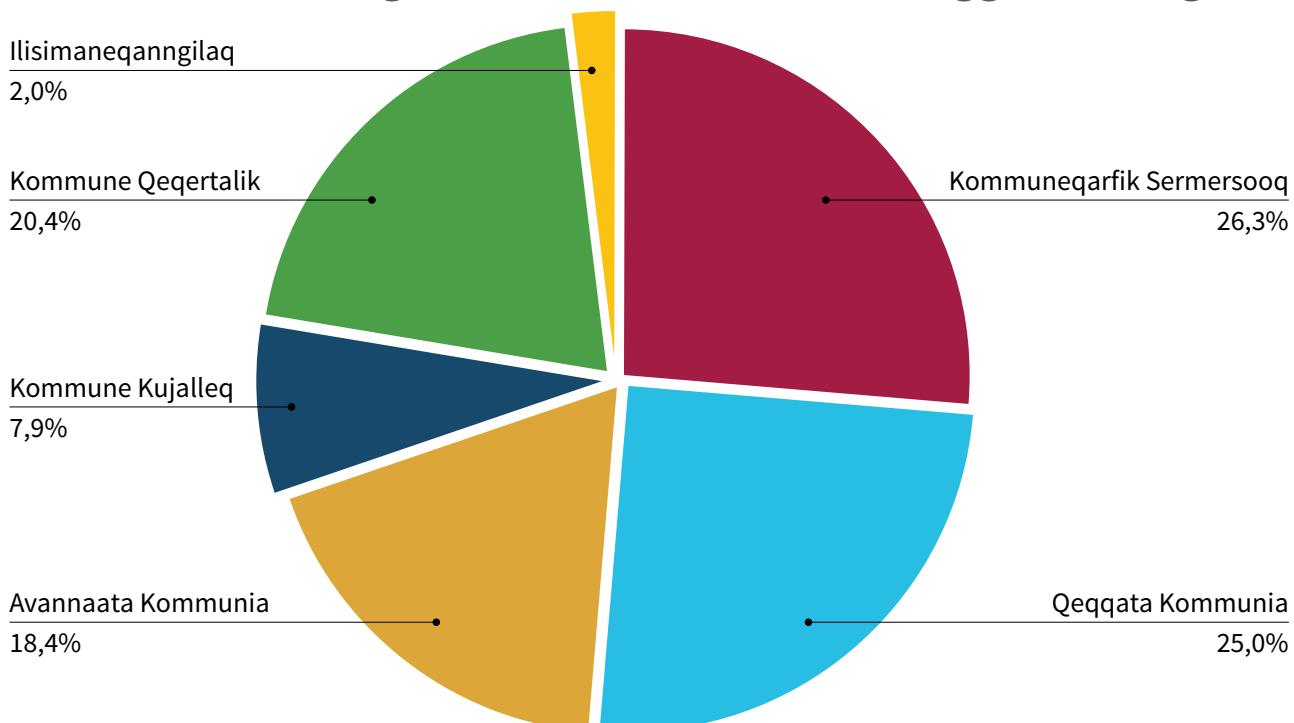
Tilioq 2022-mi innuttaasunit saaffiginnissutit 152-t tiguaat, taakku Tiliup siunnersorneqarnissamik ilitsorsorneqarnissamillu ujartuipput. Taamaasilluni 2017-imiilli Tiliup inunnit innarluutilinnit taakkulu qanigisaannit saaffiginnissutit katillugit 894-it tigunikuuai.

Innuttaasut saaffiginnittarput mailikkut, oqarasuaatikkut, Facebookikkut kisalu namminneq takkullutik. 2022 im-mikkuullarippoq, suleqatigiinnut innuttaasunut siunnersorti tunnusimasoq piukkunnarlunnartorlu Marita, isumaginninnermi siunnersortitut ilinniagaqarsimasoq ilangukkatsigu. Pisortatigoortumik maaji 2022-mi aallartipopoq, Tiliullu innuttaasut tusaaneqarnissaannut kiisalu pisariaqartitaminnik ilitsorsorneqarnissaanut pingaarnersuinermut piginnaasaanut annertuumik sunniuteqarsimal-luni. Tiliup tunngaviusumik pingaartitaasa ilagaat tatiginnassuseq, taannalu aatsaat pisinnaavarput, inuit innarluutillit piviusumik qanoq innerat tusaaneratigut. Taa-mattumik innuttaasunik siunnersuinermerik oqaloqateqarnermillu suliaqarneq sulinitssini pingaaruteqartoru-jussuuvvoq, qujamasuutigaarpullu innuttaasut tatiginninerat ammasunerallu.

2022-mi saaffiginnissutit 40%-iisa missaat inunnit nammi-neq innarluutilneersuupput, taamalu amerlatigisut aamma inunnut innarluutilinnut qanigisaasunit saaffiginnissutaallutik. Nalilersuisarnitsinni aatsaat siullerpaamik qanigisaasut saaffiginnittut inunnit innarluutilinnit saaffiginnittunit amerlanerunngillat. Saaffiginnissutit 15%-ii sinneruttut ilaatigut suliamik suliaqartunit, sulisunit, eq-qaamiunit imaluunniit ilinniartitsisunit ernumasunit, ilin-niartunit, innuttaasunit paasissutissanik ujaasisunit kiisa-lu politikerinit saaffiginnissutaapput.

Tilioq 2022-mi kommuninit tamanit saaffiginnissutinik tigusaqarpoq. Saaffiginnissutit agguataarnerat titartak-kami ataaniittumi takutinneqarpoq:

Innuttaasut saaffiginnissutaat kommuninut agguataarlugit

Titartagaq: saaffiginnissutit kommuninut aggvarlugit 2022

Sulianik suliaqarnermi aaqqissuussaaneq ajortoq

Saaffiginnissutit sumut tunnganeri pillugit ersarissumik assigeequteqarput. Tamanna ersersitsivoq, kommunini, Naalakkersuisuni kiisalu iniuqaqtigiinni inissitassanik unammillernartunik assigiinnik peqartoq. Innuttaasut Tiliumut saaffiginnittarnerannut tunngaviusoq annerpaaq tassaavoq, sulianik suliaqarnermi ajornartorsiutinik misigaqartarneq.

Innutaasut sulianik suliaqartuminnit ikiorneqarnermut ajornartorsiutaat, ukiut siulii assigalugit ukioq manna aamma qitiusuupput. Ersarissumik takussutissinneqariartorpoq inatsisitigut isumannaatsuuneq annertuumik unammillernartuuusoq. Kisitsisit takutippaat:

20% Saaffiginnissutini tamani suliamik suliaqarnermut tunngasut

20% Illoqarfinit saaffiginnissutit suliamik suliaqarnermut tunngasut

28% Nunaqarfinit saaffiginnissutit suliamik suliaqarnermut tunngasut

15% Avannaata kommunianit saaffiginnissutit suliamik suliaqarnermut tunngasut

26% Kommune Kujallermit saaffiginnissutit suliamik suliaqarnermut tunngasut

17% Kommune Qeqertalimmit saaffiginnissutit suliamik suliaqarnermut tunngasut

26% Kommuneqarfik Sermersuumit saaffiginnissutit suliamik suliaqarnermut tunngasut

22% Qeqqata Kommunianit saaffiginnissutit suliamik suliaqarnermut tunngasut

Suliffinni nalinginnaasumik ajornartorsiutitut isigaarput, suliamik suliaqartut amerlanerpaat suliassaqarpallaartut, kiisalu suliaminnik sunniuteqarluartumik misiginneqataasumillu naammassinnissamut ikippallaanik atortussaqartut aamma ilisimasai annikippallaartut. Tamanna takussutissaavoq, sulianik suliaqarnerup iluani akuliuット-qarnissaanut annertuumik pisariaqartitsisoqartoq. Sulisut amerlanerit kommunini kiisalu pisortat ingerlataqarfii ni allani atorfinitssinneqartariaqarput, kommunini suliamik suliaqartut innuttaasunik takunninnissamut tusarnaarnis-

samullu piffissaqassappata, kiisalu ataatsimoorlutik tapersersuinissamut periarfissanik pitsaanerpaanik nasaarsinnaassappata. Ilisimasat atortussallu suliamik suliaqartunut pissarsiassaasariaqarput, innutaasunik sunniuteqarluartumik tapersersuinissamut pisariaqartitatik tamaasa pigissagunikkit.

Inunni innarlutilinni pigissaarneq atugarissaarnerlu takussagutsigu, tungaviusumik aporfii, inuit innarlutillit kiisalu tapersersuinissap pisariaqartitaasa akornanniittut isumagisariaqarpagut.

ASSERSUUTIT

Innultaasumut innarlutilimmuit angajoqqaaq oqaluttuarpoq MISI, peqqinissaqarfik kiisalu psykiatrii suleqatigiinngitsut. Suliffik alla allatut oqartoq. Allanut akisussaaffik milorujuttarpaat, iliuuseqartoqarnerlu ajorluni.

Innultaasoq oqaluttuarpoq kamaleraangami, suliamik suliaqartup oqarasu-aat ilisaraa.

Innultaasoq oqaluttuarpoq, suliamik suliaqartumit eqqunngitsumik sullinneqarluni. Misigaa suliamik suliaqartup sapaatit akunnerini tallimani ingalassimagaani. Kommunimut naamagittaalliorismavoq akissutisinanilu. Attaveqarfigeqqissimavai, taakkulu uppermarsarpaat naammagittaalliuut atuarsimallugu.

2022-mi Tilioq Nuummi peqatiigiiffit ataatsimeeqatigamigit - saamerlermiit takuneqarsinnaapput Viggo Johansen, Benny Kokholm, Nicoliinnguaq Cortzen aamma Philippine Thorgæussen.

Tiliumut saaffiginnissutit

Innuttaasut tamarmik Tiliumut saaffiginnissamut tikilluaqqusaapput. Innuttaasut innarluutillit, qanigisaasut, sulisut, oqartussaasut aamma suliffeqarfijt saaffigisinnaavaatigut pisinnaatitaaffit aamma inatsisit pillugit siunnersortinnissaq ilitsorsorneqarnissarlu pillugit.

Saaffiginninnermi ussersuutitigut nutserisumik pisariaqartitsinermi, innutaasut nalunaarutigisinnavaat, Tilioq oqaloqatiginnermut nutserisumik innimininiissammatt. Tiliumut saaffiginninnermi aallaavittu paasissutissat tulliuttut perusuppaat: Ateq, oqarasuaatip normua imaluunniit e-mail, kiisalu saaffiginninnermut tunngavusoq. Saaffiginnissut misissoreerutsigu erngertumik akissuteqassaagut.

Tilioq inunnut innarluutilinnut sulianut ataasiakkaanut aalajangiisinnanaangilag, ass. kommunimi suliamik suliaqtumut tunngatillugu, kisianni inuit innarluutillit pisinnaatitaaffii aamma naammagittaalliorfiusinnaasut pillugit siunnersuillatalu ilitsersuisarpugut.

Tilioq saaffigineqarsinnaavoq
e-mail-imut: info@tilioq.gl, Tiliup
Sisimiuni allaffianut takkulluni
imaluunniit oqarasuaammut saaffigineqarsinnaasumut: 24 22 44 pifissani tulliuttuni:

Ataasinngorneq 13.00-16.00

Marlunngorneq 13.00-16.00

Pingasunngorneq Matoqqavoq

Sisamanngorneq 13.00 - 17.00

Tallimannngorneq 10.00-12.00

2022-mi Tilioq Ilulissani paasisassarsiorluni angalanerani innuttaasunk siunnersuisartoq Marita Jessen

Tiliup Tiliut tapersersuisut

Tamassi qujanaq

Ilissi, Tiliut tapersersuisut, Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit pitsaanerusumik atugaqarnissaannut kiisalu pisinnaatitaaffiinik qulakkeerinninnissamik suliaqarnermut pinngitsoorsinnaanngisatsinnik sunniuteqarpusi. Inuit Innarluutillit pillugit Oqaaseqartartoqarfiup, aningaausatigut tapersersuisimasut imaluunniit suliniuitit pillugit suleqataasimasut tamaasa qujaffigai.

Arctic Indigenous Fund, NUNA Fonden kiisalu Nuummi Najukkami ataatsimiititaliaq qujanaq

Tiliup isummersoqatigiinneranik isumasioqatigiinneranillu tapersersuinissinnut

NUBF, NAPA, aamma Nordisk Velfærdscenter qujanaq

Tiliup Oslomi Tulluusimaarluni ingerlaaqatigiinnermut peqataanerata tapersorsorneranut

Tips aamma lotto-mit aningaaasaliissutit

Suliniut 'Inuk Qitiutillugu' tapersorsorneranut qujanaq.

Nordatlantpuljen

Nordatlantpuljen aamma Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit Instituti Tiliup sinerissami paasititsiniaalluni angalaneranut kiisalu kingornatigut saqqummiussap tapersorsorneranut qujanaq.

NAPA

NunaFonden

NAALAKKERSUISUT
GOVERNMENT OF GREENLAND

Aningaasaliisunut suleqatigisartakkanullu qujanaq

Nunatsinni Inuit Innarluutillit Kattuffiat

KTK Kalaallit Nunaanni Tusilartut Kattuffiat

ISI Kalaallit Nunaanni tappiitsut isigiarsuttullu peqatigiiffiat

KIIP- Kalaallit Inuuusuttut innarluutillit peqatigiiffiat

Inooqat - Angajoqqaat ineriaartornermigut akornutilimmik meerallit peqatigiiffiat

Ivaaqqamiit angajoqqaaqatigiit

Sugisaq - inuit isumaliortaatsimikkut napparsimasut innarluuteqartullu sugisaasa peqatigiiffiat

Peqatigiiffik ingerlariaqqiffik

KNIPK - Kalaallit Nunaanni Innarluutillit Piginnaanikitsullu Kattuffiat peqatigiiffiillu:

Aasiaat: Innarluutillit peqatigiiffiat "Naapiffik"

Ilulissat: Innarluutillit Peqatigiiffiat "Tasiunnga"

Maniitsoq: Innarluutillit Peqatigiiffiat

Nanortalik: Innarluutillit Peqatigiiffiat

Sisimiut: Innarluutillit peqatigiiffiat "Puigornanga"

Paamiut: Innarluutillit Peqatigiiffiat

Qaqortoq: Innarluutillit Peqatigiiffiat

Qaanaami innarluutillit piginnaanikitsullu peqatigiiffiat

Qeqqata Kommunia

Avannaata Kommunia

Kommune Kujalleq

Kommuneqarfik Sermersooq

Kommune Qeqertalik

Kalaallit Nunaanni Inuit Pisinnaatitaaffii pillugit siunnersuisoqatigiit

Inuttut pisinnaatitaaffinnut institutti

Meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit sullissivik - MIO

Ilisimatusarfik, Arktisk Velfærdscenter aamma Steven Arnfjord

Sammenslutningen af Unge Med Handicap

Unge Funksjonshemmede

Kalaallit Nunaanni tarnikkut nappaatit pillugit paasitsiniaaneq pillugu soqutigisaqaqtigiiit

Nunafondi

Tips – aamma Lotto-mit aningaasaliissutit

NAPA

Nordisk Funktionshinderråd

NUBF

Dansk Blindesamfund

Landsforeningen Autisme Kreds Grønland

ADHD Kalaallit Nunaat